

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 4. Calumniæ author palinodiam canit & castigatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

*Indagatores
falsâ spe ab
Adolescen-
tulo trahuntur.*

defuere partibus suis & tantis spebus milites, tantumque fecere perferutando, investigando, indagando, ut fabam repeterint: adolescens namque in Mbororeo ad Urvaicam oppido inventus, qui affirmaret se, cum puer esset, à patre suo dudum mortuo ad aurifodinas deductum, recteque scire locum, & eò perrecturum, si qui se sequi vellent. Enimvero exultare miles, qui primus tantæ rei indicium acceperat, ad Prætorem pergere, Centurionis insignia postulare, promissa exigere, sibi, Prætori, Reip. & Regi Catholico de tanta fortuna gratulari. Sed Prætor, re examinatâ, titubare adolescentem reperit, & indicium firmitate carere: nam vix quinque annorum puer parentem amiserat, fierique non poterat, ut tantillæ ætatulæ infans, præsertim Barbarus, quæ gleba, quis lapis auro scaretet, discerneret. Tamen ne negligentia sibi & Societari aliquando fraudi esset, voluit ut eò duceretur adolescens, quò se duci à parente suo olim affirmabat. Sed difficillimo itinere Martinus Vera & sex milites eò missi, re multum diligenterque exploratâ nihil ex immenso labore consequuti sunt, quàm ut commilitonum in se dieteria, & lepidos sales, provocarent. Quippe rudis adolescens, quid aurum differret à ferro, quid saxum ab adamante, nondum noverat; & pro auro cochlearum assatum, limacumque splendidas domos, infantia suæ crepundia, hominibus talium rerum non admodum avidis ostendit. Ex frustrata spe exarsere militum animi in nebulonem, unis patibulo affigendum, aliis auribus & naso truncum, popularium ludibrio exponendum decernentibus. Vicit tamen Societatis sententia, hanc ruditatem, levi supplicio, ut cum pueris fieri solet, multandam affirmantis: expediebatque adolescentem vivere, ut, re exigente, temeritatis suæ amplissimus testis esse possiet.

CAPUT
IV.
Calumniæ
author palin-
odiam ca-
nit, & casti-
gatur.

DUM hæc agerentur, è Paraquaria, omnium expectatione citius, cursor cum litterarum fasciculo rediens, variâ spe omnium animos suspendit. Prætor, moræ impatiens, tradidas Paraquariensis Præfecti litteras referat, quibus aserebat de Urvaicensi auro multa se ex fama audivisse, sed hæcenus nullum inventum à se esse, qui id vidisse, aut certis indiciis comperisse, affirmaret. Exinde Paraquariensis Episcopi litterarum ceram explicans, in omnibus verbis hæsit; nam referere initio se de Urvaicensi auro certum quid indicaturum. Ubi verò ad eam partem litterarum descendit, in quas sperabat auri indicium daturum, reperit amaram faciem; nempe qui quæreret aurum, Societatem Jesu ex Parana & Urvaica expelleret, nullam rem fore magis auream. Enimvero his perlectis irâ exarsit Prætor, & offensos in nostrum Ordinem otiosorum hominum animos, credulitatemque suam incusans, ægerrimè ferebat tantum iter à se susceptum pro re pulcherrimo Ordini indecora. Quamquam Societas gaudebat rem ad liquidum deduci, quamvis dubii nihil jam subesse videretur, tamen adhuc Prætorem angebat scrupulus de fuga Bonaventuræ, auri Urvaicensis primo indice; & Societas, ut omni criminationis suspitione absolveretur, optabat hominem in manus venire. In his rebus dum sunt, quis credat? nuncium adfertur, Bonaventuram ad Japeivensem Urvaicæ coloniam errabundum venisse, & in potestate esse: nec plures dies intercessere, cum eum vinculis oneratum stitère Prætori. Sed Prætor, ut liberè diceret, vincula demi jubet, benignèque hominem affatus: Age, inquit, ô Bonaventura, ut tuæ & meæ fortunæ fabricator sis, Urvaicense aurum tandiu & toties à te deprædicatum indica: si id facis, omnia summa, etiam supra tuam conditionem, à me expecta. Ille in Prætorem intentus, pernegat se aliquando de auro Urvaicensi cuiquam quidquam loquutum. Jocari desine, inquit Prætor, in re seria: ad Urvaicam stamus: dic quo loco sitæ sint arces milite & armis ad aurifodinarum præsidium ab Societate instructæ, quas mihi tu tam distinctè delineasti, ac si Mediolanensis arcis munimenta omnia aliquando vidisses? Non jocor, inquit, ô Prætor, sed seriò affirmo, me nec de his arcibus quidquam scire, nec in mentem mihi aliquando venisse, ut dicerem aurum, aut auri umbram, ad Urvaicam esse: de arcibus verò nec per somnium quidem cogitavi. Mentiris impostor, subintulit irâ plenus Prætor, tu mihi centies, tu aliis millies aurum illud obtulisti. Si quid tale dixerim, inquit nebulo, meâ in ebrietate positi fuerunt deliria. Enimvero Prætor toto corpore exandescens sycophantam vinciri,

*Calumniæ
author in
manus ve-
nit.*

*Examina-
tur.*

*Negat se in-
dicium dis-
sisse.*

equuleoque

equaleoque suspendi iubet, & acriter torqueri. Sed per summa tormenta nihil expressum aliud, quam quod verum affirmaret, cum negaret se quid de phantastico Urvaicensi auro referre. Ergo, inquit Prætor, capite lues calumniam. Jamque destinabatur ad ultimum supplicium, quando Socii, Ducis sui memores pro hostibus suis orantis, à Prætoris postulanti, ut mitius plecteretur. Non evasit tamen cruentam ducentorum verberum flagellationem, & extra provinciam perpetuum exilium. Atque hæc fuit aureæ fabulæ catastrophe, quæ utrum plus detrimenti, quam veræ laudis, Societati attulerit, prudens Lector dispiciet.

SED quamvis in America, eo maxime quo retuli modo, expuncta calumnia fuerit: in Europa tamen, quod cupidissimi auri fama volaverat, adhuc vigeat. Nonnulli enim Societatis ofores, quod coram auri non sunt, litteris ad Senatum Regium datis, auri Urvaicensis ab Societate reperti indices se professi fuerant, arbitrati forsitan calumniam ob intervalla locorum nusquam ad liquidum reductum iri. Sed secus, quam cogitaverant, accidit. Nam postquam Senatus Regii jussu, Garabitus Senator Regius reperit accusationem firmitate carere, delatores ipsos ultrò se mentitos fuisse falsos, partim grandi pecuniâ, partim exilio multavit. Sed quia Garabitus coram ad designata Urvaicæ loca non descendisset, & ideo male factam telam sycophantæ retexuissent, rursusque Societatem de reperto ad Urvaicam auro apud Regem accusassent, tandem Senatus Regius cum severissimis mandatis Joannem Ulasquium Valverdiem Senatorem Regium, auctum inspectoris Regii titulo, & Paraquariensis Prætoris dignitate, fastidioso negotio finem imponiturum è Peruvia mitti procuravit: qui evocatis ad se veteribus recentibusque auri Urvaicensis delatoribus, secumque cum selecta militum cohorte tractis, ad Urvaicam contendit; ubi examinatis omnium calumniatorum libellis, cum nihil de auro se rescisse, & aut aliorum suavis, aut suâ sponte mentitos scripto dictoque coram Senatore, legitimisque testibus professi fuissent, & nihil propius esset, quam ut deformarentur; rursus Societas intercessit, rogans ut mitius in eos animadverteretur. Igitur Joannes Ulasquius pro potestate sententiam de auro Urvaicensi pronuncians, delatoribus grandi pecuniâ multatis, Societatis famam restituit. Quam sententiam Limæ typis impressam, & per utrumque Orbem divulgatam, postquam ex authenticis instrumentis Rex Catholicus cognovit, laudatâ Societate, quod pro vexatoribus suis intercessisset, suarum partium esse dixit, in hujusmodi quadruplicatores severius animadvertere, ne pœnæ levitas bono publico fraudi esset. Sic Urvaicensis auri fabula post vigesimum pœnè ab origine annum æquali Societatis laude, ac impostorum infamiâ, ex utroque Orbe explosa est; simulque ruit in Socios non Hispanos contorta calumnia, adeo vehemens, ut parùm abfuerit, quin omnes, cum insigni dehonestamento, è Paranensibus Urvaicensibusque missionibus in Europam postliminiò transportarentur.

ADDIDERANT enim aureæ fabulæ propagatores gravissimam criminationem: scilicet ab Patribus Societatis non Hispanis in Urvaicæ littore erutum aurum, ad Brigantium & Gallum, Hispani tum nominis hostes, transmitti, indeque fieri, ut Gallia tamdiu ferociret, & bellum in Catholici Regis perniciem continuaret. Adumbratum veri specie mendacium est: nam narrabat nonnemo, audivisse se cum in Belgio militaret, & cingeret cum Regio milite Picardiæ urbem, hostilem exercitum ex dejectum & tristem derepentè exiliisse gaudio, ut satis appareret inexpectato quodam subsidio ad novas spes exarsisse, cumque Hispani duces causam investigarent, ab exploratoribus compertum, tantam auri vim ex aula Gallicæ exercitui transmissam, quanta sufficeret ad stipendia militi liberaliter solvenda, & bellum novo nervo confirmandum. Cum verò ulterius inquireretur unde tanta vis auri Gallo suppeteret? incertis authoribus per exercitum divulgatum, aurum illud Americanum esse, clam per prodicionem ex Urvaica Gallo submissum. Sed subruto aureæ fabulæ fundamento, suapte etiam cecidit superposita transmissi per prodicionem auri sycophantæ moles: adeo nullo Religiosissimorum virorum

*Torquetur.**Castigatur.*

CAPUT

V.

Duo Sena-
res Regii
rursus in
aurum in-
quirunt.*Garabitus
Senator pu-
nit auri de-
latores.**Joannes
Ulasquius
auri delato-
res ad Ur-
vaicam con-
vocat.**Convictos
mendacii
grandi pecu-
niâ multat.*

CAPUT

VI.

Criminatio
de misso
extra Ame-
ricam Ur-
vaicensi au-
ro explodi-
tur.*Fama men-
dax auri
fabulosa.*